

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**R. P. Francisci De Oviedo Madritani, Societatis Iesv,
Theologiæ Professoris, Cursus Philosophicus**

**Oviedo, Francisco de
Lvgdvni, M.DC.LI.**

Controversia IX. De natura syllogismi, siue discursus.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-95503](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-95503)

ubi asserit voces immediatè significare res, & mediatè rerum conceptus. Posset etiam admisso antecedenti, consequentia negari, quia ad hoc ut vox aliqua significet aliquod obiectum, & sit signum proprium illius, non sufficit ipsam ducere in cognitionem talis obiecti, sed necessum est ordinatam fuisse ab illo, qui voci significationem imposuit ad tale obiectum manifestandum, cum autem hæc vox homo non fuerit ordinata ab auctore linguæ Latinæ ut duceret in cognitionem conceptus hominis, sed in cognitionem ipsius hominis, hinc fit tantum significare hominem, etsi æquè duceret in cognitionem hominis, & in cognitionem conceptus hominis.

9 Obiicies secundo: Voces non significant, nisi mediis conceptibus: ergo immediatè significant conceptus. Antecedens probatur: si non præcessissent conceptus prolationem vocum, voces nihil significarent quia non possent proferri ex intentione manifestandi id, quod conceptum non erat: ergo significant mediis conceptibus. Respondeo voces significare mediis conceptibus, à quibus virtutem significandi desumant tanquam à principiis, non verò mediis conceptibus significatis ut obiectis, supponitur enim existentia conceptus ut vox rem significet, non tamen supponitur conceptus significatus, ut vox significet rem. In hunc sensum interpretor P. Rubium asserentem lib. 1. de interpret. quæst. vnica, voces significare conceptus ut quo & res ut quod.

10 Obiicies: voces substituuntur loco conceptuum: ergo primariò significant conceptus. Concedo antecedens, & nego consequentiam, imò ex eo quod voces substituuntur loco conceptuum, infero id præstare voces exterius, quod interius conceptus: & sicuti conceptus internè res immediatè exprimunt, sic voces externè easdem immediatè significant.

11 Obiicies quartò: Si voces non significarent conceptus, nullum daretur mendacium, hoc enim consistit in eo quod voces significant conceptus distinctos, ab his per quos intellectus fert iudicium de re significata. Respondeo negando sequelam, & rationem adductam, in illius confirmationem. Mendacium enim consistit in eo, quod proferantur voces impostæ ad significandum rem alio modo se habentem, quàm ab intellectu indicatur: seu in eo, quod proferantur voces, quæ substituta non sint iudicij, quod habet intellectus, sed alijs quod non habet.

12 De scriptura eodem modo ac de vocibus ferendum est iudicium, significant enim immediatè res ipsas, & non voces, quando enim epistolam amico scribo, non intendo illum certiorum facere de vocibus, loco quarum scripturam substitui, sed de rebus, vocibus, & scriptura significatis. Confirmatur: sicuti voces substituuntur loco conceptuum, ita scriptura substituitur loco vocum: ergo sicuti voces non significant immediatè conceptus, sed res, ita scriptura non immediatè res, sed voces significabit.

13 Obiicies ex Arriaga disp. 13. sect. 2. etiamsi quis perfectè sciat legere linguam Græcam, vel Hebræam optimèque cognoscat illarum characteres, res non cognoscat, si vocum significationem non cognoscat: ergo scriptura seu characteres non immediatè res, sed voces significant. Concedo antecedens, & nego consequentiam, ratio enim propter quam ignorans vocum significationem, & characteribus res non cognoscat, non est, quia characteres immediatè significant voces, sed quia eo ipso quod ignoret significationem vocum, ignorat significationem characterum, quia his non alio modo imposita significatio quam dicendo hi characteres hoc ordine scripti HOMO idem significant quod significat hæc vox homo, ac proinde si nescimus quid vox significet, nescire possumus, quid characteribus veniat significandum.

14 Obiicies secundo. Si respublica diceret, hæc vox homo significet lapidem: & non animal rationale, nulla variatione facta in scriptura variaretur significatio mediata scripturæ, & non immediata, quia semper significaret eandem vocem, & eodem modo scriberetur: ergo scriptura non significat immediatè rem, sed vocem. Respondeo in prædicto casu variandam esse significationem immediatam scripturæ, quæ semper est circa rem, & nunquam circa vocem, quia statutum est ut hi characteres HOMO idem immediatè significant, quod immediatè significat hæc vox homo, ac proinde ex eo præcisè quod variaretur significatio vocis variaretur significatio scripturæ circa

idem obiectum. Ex hoc inferes significationem scripturæ circa rem supponere significationem vocum, non verò voces ipsas ut prius significatas, sicuti de vocum significatione circa res diximus supponere conceptus significantes easdem res, non verò conceptus ipsos ut prius significatos.

CONTROVERSIA IX.

De natura syllogismi seu discursus.

DE natura discursus seu syllogismi egit Aristoteles lib. de priori resolutione, ideo præsentem Controvertiam hic instituo, licet illius materiam propriis ad Animalisticum, quàm ad Logicum pertinere non inficias ibo. Quæ pertinent ad structuram & dispositionem terminorum quibus syllogismus, seu discursus efficitur, explicavi Controu. 4. Summularum, nunc verò exactius illius essentia, aliisque proprietates examinabo.

PUNCTUM PRIMUM.

Quid sit discursus.

DISCURSUS dicitur sumptâ metaphora ab animalis motu, quod cum ex vno loco alium petit dicitur discurrere per illa loca, quæ excurrit. Sic intellectus mentaliter progreditur ab vno obiecto, cui per hanc cognitionem adhærebat, sicut animal loco per præsentiam, ad aliud obiectum, cui incipit adherere per aliam cognitionem, sicut animal incipit præsentari alij loco per præsentiam aliam. Secundum hanc metaphoram discursus ab Scoto definitur apud Conimbricenses in Prior. cap. 1. quæst. 2. art. 1. *Progressio intellectus ab vno obiecto in aliud.* Conimbricenses verò discursum definiunt, *Progressio intellectus ab vna cognitione in aliam.* Amplexor definitionem Conimbricensem, quæ propriissimè conuenit formali discursui, definitio enim Scoti conuenit etiam discursui virtuali, ex vi cuius intellectus progreditur ab vno obiecto in aliud ut n. 2. explicabo. Dices, si vna & alia cognitio idem referant obiectum, intellectus potius sistere, quàm currere dicitur: ergo discursus, ex vi cuius intellectus currere dicitur ex vno in aliud, non est progressio intellectus ab vna cognitione in aliam. Ipsamet obiectio propriis visceribus solutionem sui ipsius includit, si enim quando vna & alia cognitio idemmet obiectum representant, intellectus sistit, & non currit, tunc non dicitur progredi, neque illa cognitionum successio poterit progressio dici: ergo progressionis nomē dicit tales cognitiones debere representare distincta obiecta, vel idem ut distinctum à se ipso ex diuerso modo representandi. Adde nunquam intellectum ex vna cognitione deuenire in cognitionem aliam circa idem obiectum eodem modo representatum, quia nulla cognitio inclinatur, neque determinatur intellectum ad aliam eiusdem omnino rationis, quia cognitio non alio modo ad aliam determinatur, quàm representando obiectum connexum cum alio in re vel in modo representandi, quod eâ ratione, quâ distinguitur ab obiecto primæ cognitionis ex vi cuius per secundam cognoscitur.

Discursus vulgò diuidi solet in formalem, & obiectiuum, qui appellatur virtualis discursus. Discursus formalis est ille, quem modò definiuimus, qui includit multiplicem cognitionem, ex vi quarum dicitur intellectus in vnam & aliam discurrere. Discursus obiectiuus seu virtualis dicitur, cum intellectus ex vno obiecto in aliud per vnicam tantum progreditur cognitionem, quod fit quoties intellectus cognoscit vnum in alio, veluti cum cognoscit obiectum in cognitione, principium productiuum in productione, & alia huiusmodi. Addunt nonnulli discursum obiectiuum, seu virtuale debere esse progressionem ex vno obiecto in aliud, aliunde non cognitum, ut

hac ratione defendant respectu cognitionis diuinæ non dari discursum obiectuum, seu virtuale, etiam si Deus vnum obiectum in alio cognoscat, quia Deus omnia obiecta in se ipsis cognoscit, ac proinde quando progreditur per eandem simplicissimam cognitionem ex vno obiecto in aliud, non progreditur in aliud sibi incognitum, sed aliunde perfectissimè cognitum. Rem declarat exemplo animalis, quod non dicitur currere, cum in eodem loco constituitur, per duplicem vocationem, sic neque intellectus dicitur discurre, quando per aliquam cognitionem attingit obiectum, quod per aliam attackum supponitur. Porro exemplum adductum oppositum mihi loquendi modum suadet (de hoc tantum in hac re potest esse dissidium) quia si equus modò esset Matrili, & Toleti, & relicta presentia, quam Matrili habebat, versus Toletum successivè produceret presentias per totum medium, & tandem Toleti aliam acquireret distinctam ab illa, quam prius habuerat, etsi in eodem spatio indiuisibiliter sumpto, profecto nullus negaret hunc equum peregrisse eundem cursum, qui diceretur peractus, etiam si tunc primo Toleti præsens fieret, præcipuè cum eademmet esset actio, idem terminus à quo, & terminus ad quem in utroque casu. Quod autem dicatur dari discursum obiectuum, seu virtuale respectu diuinæ cognitionis parum refert, cum hoc non obsit summæ simplicitati cognitionis diuinæ, & tantum sit quæstio de modo loquendi, omnes enim fatemur Deum cognoscere in eodem obiecto obiectum, quod cognoscit in alio, nunquamque ex vno obiecto in aliud incognitum deuenire, cum omnia in se ipsis illi sint notissima, quod tantum de re est. An verò respectu cognitionis in alio obiecti aliunde cogniti dicendum sit dari obiectuum discursum, necne, quæstio est de modo loquendi.

3 Diximus discursum esse progressionem ex vna cognitione in aliam, ex quo oritur dubitandi ratio, an progressio possit esse à simplici enunciatione, vel an debeat esse à duplici in alia, ita ut discursum necessarîo triplicem claudat enunciationem. Respondeo discursum semper constare tribus propositionibus formaliter, vel virtualiter distinctis. Virtualiter distingui dicuntur propositiones, quando simplex qualitas propositionis totum id enunciat, quod duabus aliis distinctis enunciaretur, veluti cum totum hoc obiectum, *Omnis homo est animal, Petrus est homo* per simplicem qualitatem, seu cognitionem representatur. Ratio propter quam tres propositiones saltem virtualiter distinctæ requirantur, est quia in præmissis medium debet coniungi cum duplici extremitate, & de vtraque enunciari, quod dicit obiectum ex se aptum terminare duplicem distinctam enunciationem, ad quod si simplex terminetur enunciatio, virtualiter duplex erit, quia terminatur ad obiectum aptum terminare duplicem enunciationem: ergo in præmissis saltem debet dari virtualiter duplex propositio, vel vna, quæ duplici æquiualeat, insuper debet dari alia enunciatio, quæ ex præmissis inferatur, & ab illis formaliter sit distincta: ergo discursus inuoluit in præmissis duplicem propositionem distinctam formaliter, vel virtualiter, & tertiam aliam, quæ ex præmissis inferatur. Non requiritur ex parte præmissarum duplicem enunciationem formaliter distinctam, sed sufficere distinctionem virtualem facile suadet. Quia in præmissis tantum requiritur, ut medium coniungatur cum vtraque extremitate, sed potest per simplicem enunciationem medium cum vtraque coniungi, nulla enim repugnantia est in eo, quod simplex iudicium attingat totum hoc obiectum: *Omnis homo est animal, Petrus est homo*: ergo potest reperiri ex parte præmissarum vna tantum formalis enunciatio, quæ sit virtualiter duplex, quæ cum alia enunciatione, ex ipsa illata discursum conficiet inuoluentem duplicem tantum propositionem formaliter distinctam, quarum vna virtualiter est duplex.

4 Obiicies: potest ex duabus extremitatibus vna tantum coniungi in præmissis cum medio, & altera in propositione illata: ergo neque adhuc virtualiter requiritur duplex propositio ex parte præmissarum, sed vna formaliter, quæ neque virtualiter sit duplex, erit sufficiens. Antecedens probatur in hoc discursu: *Omnis homo est animal: ergo Petrus homo est animal*. Respondeo, quod etiam si admitteretur totum quod intendit argumentum, adhuc non inferretur syllogismus non habere triplicem enunciationem virtualem, quia tunc propositio illata virtualiter esset duplex,

hæc enim propositio: *ergo Petrus homo est animal*, virtualiter esset duplex, in has enim resoluitur, *Petrus est homo, & Petrus est animal*. Secundò respondeo hanc propositionem: *ergo Petrus homo est animal*, non posse inferri ex illa tantum *omnis homo est animal*, quia illatio supponit conjunctionem extremitatum cum medio, quam non supponeret propositio illa, cum in se formaliter includeret conjunctionem vnius extremitatis. Ex quo etiam probatur non posse totam illam enunciationem inferri ex priori, quia illa enunciatio: *ergo Petrus homo est animal rationale*, includit conjunctionem vnius extremitatis cum medio, hæc autem non inferitur ex conjunctione alterius, sed vtraque coniunctio inter se comitanter se habent, & per modum vnius principij antecedentis respectu enunciationis illatæ, seu inferendæ.

Omnes prædictæ enunciationes discursui sunt essentialis, quamcumque enim illarum deficiente, nequit subsistere, potest tamen dici formaliter consistere in enunciatione illata, quia hæc ex sua natura supponit præmissas, sine quibus nequit existere, & ultimo complet naturam discursus. Quod autem nonnulli docent, videlicet syllogismus dicere tantum in recto conclusionem, & in obliquo præmissas, ad quæstionem tantum de nomine spectat, nihil enim in re ponitur, aut inferitur, siue in recto, siue in obliquo, quo præmissæ syllogismum componere dicantur.

6 Obiiciunt nonnulli ex Aristotele dicente per discursum generari scientiam, & opinionem. Scientia, & opinio generantur per discursum: ergo supponunt discursum. Sed scientia, & opinio sunt conclusiones illatæ: ergo hæc supponunt discursum: ergo non pertinent ad constitutionem discursus: ergo tota ratio discursus sita est in præmissis, quæ ad conclusionem supponuntur. Respondent nonnulli per discursum generari scientiam, & opinionem habituales, ad quas non solum præmissæ, sed etiam conclusiones supponuntur. Alij affirmant per discursum generari scientiam, & opinionem, quia per alteram partem discursus, videlicet per cognitionem præmissarum, acquiritur altera videlicet cognitio conclusionis, quæ propriè scientia seu opinio dicitur. Vterque dicendi modus satis probabilis est, parumque refert hunc, vel alterum amplecti.

7 Discursus est duplex, quidam à priori seu propter quid. Alius à posteriori, seu quia. Discursus à priori, seu propter quid dicitur, cum ex cognitione causæ ad effectus cognitionem gradum facit intellectus. Discursus à posteriori, seu quia, appellatur cum ex cognitione effectus ad causæ cognitionem intellectus regreditur. Huic solet adiungi discursus alius, in quo neque ex cognitione causæ effectus cognitionem inferimus, neque ex cognitione effectus causæ cognitionem deducimus, sed ex aliis rebus connexis cum illo, quod inferitur, veluti cum ex visione inferimus extrema vnita, ex relatione relationis terminum, & sic in aliis. Discursus iste ex adiunctis, seu discursus per medium extrinsecum solet appellari. Itaque discursus potest diuidi in discursum à priori, seu propter quid, & discursum à posteriori, seu quia, & discursum ex adiunctis, seu per medium extrinsecum. Potest etiam adequatè diuidi in duo priora membra, si discursum à posteriori, seu quia appellemus discursum omnem, ex vi cuius effectus per causam non ostenditur.

8 Volunt nonnulli distinctionem reperiri inter discursum, & syllogismus, ego tamen illam nunquam callui, sicut enim syllogismus dicit præmissas, in quibus duæ extremitates coniunguntur cum medio, & ex ipsis inferitur cognitio, quæ eadem extremitates inter se coniunguntur, sic discursus formalissimè easdem præmissas, eandemque conclusionem illatam importat. Rationes disparitatis, quæ vulgò assignari solent nullius sunt momenti.

9 Prima est, syllogismus reperiri in vocibus, in quibus discursus non inuenitur. Hæc disparitatis ratio reiecitur, quia formalis syllogismus tantum reperitur in conceptibus, voces enim tantum sunt conceptuum signa, quod autem vulgo non dicantur discursus vocalis, sicut dicuntur vocalis syllogismus voces respondententes conceptibus, in quibus formalis syllogismus, & discursus à syllogismo formali nulla ratione est distinctus, ideo est, quia nomen discursus expressius significat actum internum intellectus formaliter ut internum, & ita non propriè transferri potest ad voces respondententes actui interno principaliter significati.

significato. Secunda differentia solet assignari ex eo, quod syllogismus semper dicit duas praemissas, & discursus vnicam tantum saepe contentus est. Ceterum si sermo sit de syllogismo, & discursu formalibus, quos non distingui debendo, sicuti syllogismus necessario dicit duplicem praemissam, saltem virtualiter distinctam, sic discursus eandem distinctionem virtutem praemissarum necessario exposcit & sicuti discursus non requirit duplicem praemissam formaliter distinctam, sic syllogismus internus simplici formalis praemissa, dum haec virtualiter sit duplex, contentus est. Quod si syllogismus vocalis duplicem praemissam formaliter distinctam exposcat, hoc ad rem non attinet, non enim comparandus est vocalis syllogismus cum discursu mentali, hos enim inter se distingui certum est, sicuti distinguuntur syllogismus mentalis, & vocalis. Ratio vero propter quam syllogismus vocalis duplicem praemissam formaliter distinctam exposcat, est quia non invenitur enunciativae vocalis, quae aequivalet duabus, quas syllogismus exposcit, non enim datur propositio vocalis quae his duabus aequivalet, *Omnis homo est animal, Petrus est homo*, quod si datur, poterit etiam syllogismus vocalis constare praemissa formaliter simplici, quae virtualiter duplex sit, ex qua tantum inferatur conclusio.

10 Tertium discrimen peti solet ex eo quod syllogismus potest constare ex praemissis evidenter falsis, seu cognitis ut falsis, non vero discursus. Ceterum si de syllogismo tali sermo fiat, nullo modo potest praemissis cognitis ut falsis constare, nunquam enim intellectus cognoscens has propositiones esse falsas, *Omnis equus est rationalis, Omne binnibile est equus*, movebitur ad inferendum: ergo *omne binnibile est rationale*, sine qua illatione syllogismus internus non subsistit, sicuti neque discursus. Syllogismus vocalis poterit constare propositionibus cognitis ut falsis, quia voces possunt esse eadem, siue illorum obiecta hac vel illa ratione cognoscantur, conceptus vero longe sunt diversi quando obiecta diversa ratione, hoc est, vera aut falsa cognoscuntur. Quartum discrimen solet adduci, quod syllogismus includit praemissas & conclusionem in recto, discursus vero tantum includit in recto conclusionem, & praemissas in obliquo. Discrimen istud non alia ratione impugnandum est, nisi quia omni ratione est destitutum. Concludo ergo syllogismum mentalem & discursum in nihilo differre, sed tantum differentiam in his vocibus *syllogismus*, & *discursus* reperiri petitam ex eo, quod vox syllogismus significet syllogismum internum indistinctum a discursu, & simul se extendat ad significandas voces respondentes syllogismo interno, quae syllogismus vocalis dici solent; vox vero discursus tantum significat discursum indistinctum a syllogismo interno, & non se extendit ad significandas voces respondentes discursui, quia haec non dicuntur discursus externus, sicuti dicuntur syllogismus externus voces respondentes formali syllogismo.

PUNCTUM II.

An requiratur ad assensum conclusionis procedens cognitio de bonitate illationis.

1 Dplex est illatio, formalis & obiectiva. Illatio formalis est assensus conclusionis ex praemissis deductus. Illatio obiectiva dici solet connexio obiecti praemissarum cum obiecto conclusionis. Non procedit difficultas de illatione formali, certum enim ad assensum conclusionis non praequiri cognitionem reflexam praemissarum formalium, neque ipsius conclusionis formalis ac proinde nec connexionis inter hos assensus, non enim potest dari cognitio cognitionis inter assensus, quae non sit cognitio assensus, qui sunt extrema huius connexionis, eo enim ipso quod cognoscantur obiecta praemissarum, & conclusionis datur discursus absque ulla cognitione reflexa. Procedit ergo difficultas de illatione obiectiva, hoc est de connexione inter obiecta praemissarum, & conclusionis.

2 Ceterum haec obiectiva connexio nihil aliud est, quam identitas obiecti praemissarum, cum obiecto conclusionis, non enim obiectum praemissarum causa est obiecti conclusionis, sicuti praemissae formales sunt causae conclusionis formalis, sed cum illo identificatur, & in hoc sensu dici-

mus habere connexionem, sicuti dicimus connecti rationale cum animali. Quod si nimis scrupulosus noluisset identitatem connexionem appellare, tecum non contendam, sed a te petam an debeat praecognosci ad assensum conclusionis identitas obiecti ipsius conclusionis cum obiecto praemissarum, cuius solutionem exposcit difficultas, quam modò exagitemus.

3 His positis adhuc amplius debet explicari status difficultatis, potest enim dubitari an haec identitas praecognoscenda sit per actum iudicativum, vel sufficiat per simplicem apprehensionem cognosci. Rursus si dicatur praequiri simplicem apprehensionem huius identitatis, seu connexionis obiecti praemissarum cum obiecto conclusionis, adhuc restat sciendum, an haec simplex apprehensio ex eo tantum requiratur, quia iudicium in quo formalis conclusio sita est hanc identitatem seu connexionem attingat tanquam proprium obiectum, & omne obiectum iudicii debeat prius simplici apprehensione pertingi, vel speciali titulo discursus, haec praenotio apprehensiva requiratur, ut possit inferri conclusio. Dicere, an apprehensio illationis debeat praecedere conclusionem, quia conclusio est formale iudicium de illatione, & apprehensio debet iudicium praecedere, duo involvunt. Primum conclusionem esse iudicium de illatione, quod hic examinare debemus: Secundum, debere supponi simplicem apprehensionem ad omne iudicium, quod hic definitum non est, sed cum agitur de natura apprehensionis, & iudicii, quod praestabo Controv. 5. de anima Punct. 2. Haec ita placuit praenotare ad intelligentiam questionis, quia apud nonnullos eam valde confusam lego, quia de his distinguendis non cogitarunt.

4 Affirmo cum Hurtado disp. 7. de anima sect. 5. & Arriaga disp. 13. Logicae sect. 3. ad assensum conclusionis nullum aliud iudicium praecedere praeter assensum praemissarum. Probanda est conclusio ex eo quod non apparet necessitas assignandi aliud iudicium conclusionem praecedens, neque fundamentum est, quo moveamur ad constituendum tale iudicium. Secundò quia per se notum est esse eadem inter se, quae sunt eadem vni tertio: ergo eo ipso quod intellectus videat haec extrema esse eadem vni tertio erit determinatus ad iudicandum esse eadem inter se. Sed praecise ratione praemissarum noscitur extremitates identificari vni tertio: ergo est determinatus ad iudicandum identificari inter se. Probat haec ratio non solum non requiri aliud iudicium ante conclusionem sed etiam ex natura discursus non requiri aliquam apprehensionem praecedentem iudicium conclusionis. Dixi non praequiri apprehensionem ex natura discursus ad assensum conclusionis, ut abstraherem ab opinione, quae asserit ad omne iudicium necessario supponi apprehensionem de obiecto iudicato, quae si vera sit conclusio supponet ex praedicato communi iudicii apprehensionem de obiecto, in quod fertur, quod iam explico.

5 Duplex est opinio circa obiectum conclusionis, quaedam affirmat conclusionem non attingere obiectum praemissarum, sed tantum proprium obiectum, alia asserit conclusionem indissolubiler attingere obiectum illatum, & obiectum praemissarum tanquam obiectum formale quo. In sententia quae asserit conclusionem non ferri in obiectum formale praemissarum, conclusio non attingit identitatem obiecti praemissarum cum obiecto conclusionis, quae est obiectiva illatio. Ratio est facilis: non potest attingi identitas extremorum, quin attingantur extrema, in quibus versatur identitas: ergo si per conclusionem non attingitur alterum extremum videlicet obiectum praemissarum, non poterit attingi identitas talis obiecti cum obiecto conclusionis formalis. Ex his inferitur ex nullo capite secundum hanc sententiam praequiri apprehensionem de illatione obiectiva, seu de identitate obiecti praemissarum cum obiecto conclusionis ad assensum conclusionis. Non ex natura speciali discursus ut dicebam n. 4. non ex eo quod apprehensio semper praecedat iudicium, quia etiam hoc verum esset, iudicium conclusionis non respicit tanquam obiectum talem identitatem, ut modò ex principiis huius sententiae euici.

6 Iam in sententia affirmante assensum conclusionis attingere per se ipsum obiectum praemissarum adhuc affirmo conclusionem non attingere enunciativè illationem obiectivam, seu identitatem obiecti conclusionis cum obiecto praemissarum, ita ut ex vi illius dicat intellectus, hoc est idem cum illo, seu hoc inferitur ex illo. Haec conclusio est contra Arriagam supra n. 8. illam tamen tradidit N. Smigle

N. Smigletius disp. 13. quæst. 2. Probat facile iudicium quo intellectus dicit, *hoc inferitur ex illo*, est iudicium de illatione tanquam de obiecto: ergo non est formalis illatio de qua fertur iudicium, aliud enim est inferre vnum ex alio, aliud iudicare vnum ex alio inferri, hoc enim sine discursu potest fieri, possum enim actu fidei humanæ, vel diuinæ credere hoc obiectum ex illo inferri, illud verò essentialiter dicit actum discurrendi. Similiter aliud est dicere, illud est idem cum isto, quæ ex vi illius illud iudicare, exempli gratia aliud est ex vi harum præmissarum, *Omnis homo est rationalis, Omne visibile est homo*, assentiri obiecto huius propositionis: *ergo omne visibile est rationale*, quod necessarium fit per discursum, aliud verò dicere obiectum harum præmissarum, *Omnis homo est rationalis: Omne visibile est homo* est idem cum obiecto huius conclusionis: *ergo omne visibile est rationale*, quod sine discursu per iudicium fidei humanæ, vel diuinæ, diuinæ vel humanæ reuelatione intercedente poterit affirmari. Confirmatur: secundum hanc sententiam tantum requiritur ad discursum, quod assensus conclusionis attingat obiectum præmissarum tanquam rationem formalem assentiendi obiecto illato. Sed hoc potest fieri, quin intellectus enunciatiue dicat obiectum præmissarum est idem cum obiecto conclusionis, seu obiectum conclusionis inferretur ex obiecto præmissarum: ergo conclusio non imbibit in se formaliter, neque aliquo modo prærequirit iudicium enunciatis illationem, seu identitatem obiecti præmissarum cum obiecto conclusionis. Ex his inferes adhuc in hac sententia non prærequiri ad assensum conclusionis apprehensionem de illatione obiectiua, cum in illam formaliter, & enunciatiue non feratur conclusio assensus.

Dixi assensum conclusionis non ferri enunciatiue in illationem, seu identitatem obiecti præmissarum cum obiecto conclusionis, quia ut bene P. Smigletius supra & Hurtadus §. 47. & Arriag. n. 15. intellectus per assensum conclusionis in actu exercito nescit illationem obiecti conclusionis ex obiecto præmissarum, & identitatem vtriusque, quia conclusioni assentitur propter præmissas, & de obiecto conclusionis iudicat, ex præmissarum iudicio, quod est se gerere cum obiecto conclusionis tanquam cum aliquo identificato cum obiecto præmissarum, in quo intellectus nullam cognoscit distinctionem, & ita quasi virtualiter affirmans, seu supponens esse idem inferit in conclusione identificari inter se extremitates, quas vidit in præmissis identificatas vni tertio.

Obiicies primò: Assensus conclusionis fertur in suum obiectum propter obiectum præmissarum: ergo necessaria est saltem apprehensiva cognitio de connexionione obiecti præmissarum, cum obiecto conclusionis. Respondeo concedendo antecedens, & negando consequentiam, quia illius tantum prærequiritur cognitio ad assensum conclusionis, quod est motuum formale huius, seu propter quod assentitur obiecto conclusionis, cum verò tantum propter obiectum præmissarum assentitur conclusioni tantum prærequiritur cognitio de obiecto præmissarum, quam habemus in ipsis præmissis formalibus. Instabis non solum assentiri conclusioni propter obiectum præmissarum, sed propter identitatem obiecti præmissarum cum conclusionis obiecto, & propter illationem huius ex illo; ergo non solum prærequiritur cognitio obiecti præmissarum, sed identitatis obiecti præmissarum cum obiecto conclusionis, & illationis huius ex illo. Respondeo intellectum tantum ferri in obiectum conclusionis, seu extremitatum inter se, propter identitatem earundem cum medio, & ideo huius tantum identitatis cognitionem prærequiri tanquam obiectum formale motuum, ex quo inferitur formalis conclusio, ex vi cuius intellectus enunciat identitatem extremitatum inter se, & in actu exercito inferit obiectum conclusionis ex obiecto præmissarum, & virtualiter affirmat esse idem, ut dicebam n. 7.

Obiicies secundò: Cognitis eisdem præmissis vnus assentitur conclusioni, & alter non assentitur ergo ex eo est quod vnus cognoscit illationem, & alter illam non cognoscit. Peto à te cur cognitis eisdem præmissis vnus cognoscit illationem illarum cum conclusione, & alter illam non cognoscit? Dices quia vnus perfectius altero præmissas agnoscit. Ex hoc ergo capite affirmo ego procedere cognititis eisdem præmissis hanc conclusionem inferre, & non alterum, seculum in vtroque illationis cognitione.

Obiicies tertio: Voci *ergo* respondet in intellectu aliqua cognitio, non cognitio representans consequens illatum

secundum se, quia hoc per reliquas voces significatur, ergo cognitio representans illationem. Respondeo vocem *ergo* non significare aliquid se tenens ex parte obiecti distinctum à consequenti, sed denotare hoc vtrumque cognosci; sed cognosci ex vi præmissarum, itaque hæc complexa homo est rationalis, & Ergo homo est rationalis, ex eo differunt, quod primum ponitur loco cognitionis vtrumque representantis suum obiectum, & secundum ponitur loco cognitionis illud representantis, seu attingentis ex vi præmissarum.

Obiicies quartò Aristotelem dicentem scientiam esse cognitionem rei per causam, & quod illius sit causa, & quod aliter se habere non possit ergo Aristoteles præter cognitionem præmissarum requirit ad assensum conclusionis præcognitionem, quod præmissæ sint causa illatiua conclusionis, quod significat per illa verba, & quod illius sit causa. Respondeo cum Hurtado supra §. 4. non significare cognitionem illationis, sed solum euidenciam cognitionis scientiæ deductæ ex cognitione euidenci causæ.

PUNCTVM III.

An assensus conclusionis necessariò tangat obiectum præmissarum.

Questio hæc valde coincidit cum alia, quam exagito Controv. 11. de anima Punct. 2. an videlicet electio intrinsecè per se ipsam tangat motuum intentionis, seu bonitatem finis. Licet enim nonnulla possit esse disparitas, ratione cuius possit defendi electionem non attingere bonitatem finis, etiam si conclusio debeat attingere obiectum præmissarum, quæ peti possit ex libertate voluntatis, & necessitate intellectus, vel è contra possit defendi electionem necessariò debere attingere bonitatem finis, quia medium ut tale non habet sufficientem bonitatem ad terminandum electionis actum, & conclusionis assensum non debere ferri in obiectum conclusionis, quia obiectum conclusionis ex se sufficientem veritatem habet ad terminandum conclusionis actum, nihilominus præcipua ratio, quæ probatur assensum conclusionis debere attingere obiectum præmissarum, quam expendam communis est vtrique questioni, eadem enim probatur electionis actum debere attingere intentionis obiectum, aliisque quam plura argumenta eodem modo in vtraque questione procedunt, eisdemque principiis veraciter est definienda. Breuiter questionem hanc hic definiam, & latius alteram de electione respectu intentionis tractabo loco citato, cum iam altiora principia tradiderim ad questionem percipiendas, ideo si plenior huius materiæ notitiam desideres, adito locum citatum vbi principia, quibus vtraque questio, & alia similes sunt exagitantur latius expendo.

Duplici modo potest attingi obiectum præmissarum assensui conclusionis. Primò tantum ut *quo* seu tanquam puram rationem assentiendi, quin ex vi illius actus ipsi obiecto formali assentiantur. Secundò potest attingi non solum ut *quo*, sed etiam ut *quod*, ita ut non solum sit ratio assentiendi, verum etiam de illo feratur assensus, & aliquid enuncietur ex vi talis actus. Modum attingendi ut *quod*, vocatur S. Thomas 1.2. quæst. 8. art. 3. in corp. & quæst. 12. art. 4. Capreol. in 1. dist. 1. quæst. 1. attingi absolute & secundum se. Ochamus & Gabriel. quæst. 8. Prologi, P. Fonseca 6. Metaph. c. 1. art. 7. disp. 1. conc. 2. & 3. attingi ut obiectum mouens. Communis tamen loquendi modus hos duos modos attingendi idem obiectum explicat per hoc, quod est attingi ut *quod*, & ut *quæsit* loquuntur Conimbr. lib. 1. Post. cap. 1. quæst. 2. art. 5. Difficultas, quam hic exagitant Doctores, est, An assensus conclusionis respiciat obiectum præmissarum ut obiectum *quo*, seu ut rationem formalem assentiendi, quod sufficere ut præmissarum obiectum speciem tribuat assensui conclusionis, & ut conclusio dicatur à præmissis dependens, & ab illis differat per aliquid intrinsecum. An verò eo ipso quod præmissarum obiectum, & quodcumque aliud respectu aliorum actuum intellectus, & voluntatis attingatur ut *quo* debeat attingi ut *quod*, ad præsentem questionem non spectat, & non facile poterit definiri. Dicam quid sentiam Controverf. 10. de anima Punct. 2. ad finem, & in præsentem cum omnibus Philosophis tantum disputabo, an assensus conclusionis attingat præmissa

præmissarum obiectum ut obiectum quo formale, specificationem.

3 Assensum conclusionis non attingere obiectum præmissarum docuerunt apud P. Rubium infra dandum moderni quidam, quos moderniores alij modo sequuntur, qui pro se referunt N. Molinam, & PP. Conimbr. decipiuntur tamen, quia hi Doctores tantum negant assensum conclusionis ferri in obiectum præmissarum ut in obiectum quod, & affirmant illud attingere ut obiectum quo, ut legenti fiet manifestum. Noui alij affirmant assensum conclusionis posse attingere intrinsecè per seipsum obiectum præmissarum ut obiectum quo, & non posse illud nomen intrinsecè attingere, sed tantum extrinsecè.

4 Communis, & ferè omnium doctorum sententia affirmat assensum conclusionis attingere obiectum præmissarum intrinsecè, & per se ipsum. Ita S. Thom. Capreol. Conimbr. & P. Fonseca num. 2. citati, P. Salas 1.2. quæst. 8. & 4. disp. sect. 6. P. Rub. lib. 1. Posterior. quæst. 6. n. 54. P. Arriag. disp. 15. sect. 5. & alij antiqui apud Patrem Rubium, quibus omnibus libens assentior.

5 Sit prima conclusionis ratio. Præmissæ sunt causæ conclusionis formalis, & naturæ priores conclusionis: ergo antequam intellectus eliciat conclusionem supponuntur præmissæ, & ex vi illarum applicatur obiectum præmissarum, quod negari nequit. Deinde obiectum præmissarum est motuum sufficiens, ut ex vi illius intellectus eliciat conclusionem: ergo intellectus cum potentia sit necessaria ex illo motuo conclusionem eliciet, non enim potest cohiberi proposito sufficienti motuo ad assensum, ne in illud feratur, sicuti proposita albedine non potest potentia visiva non elicere visionis actum. Dices propositis præmissis probabilibus, & non evidentibus posse voluntatem imperare intellectui, ne ex vi illarum eliciat assensum conclusionis, quia præmissæ tantum probabiles non determinant necessariò intellectum ad assentiendum conclusioni. Habemus secundum hunc respondendi modum in syllogismo evidenti assensum conclusionis necessariò referri in obiectum præmissarum, iam idem contingere in syllogismo probabili sic ostendo. Non minus evidenter sequitur ex præmissis probabilibus probabilis conclusio, quam ex præmissis evidentibus conclusio evidens: ergo sicuti præmissæ evidentes cogunt intellectum ad assensum evidentem conclusionis, sic præmissæ probabiles cogunt intellectum independentem ab omni imperio voluntatis ad assensum probabilem conclusionis. Antecedens est certum, quia illatio sequitur ratione formæ, & dispositionis terminorum, forma autem terminorumque dispositio eadem omnino est in syllogismo probabili, & evidenti, quapropter semel præstito assensu præmissis probabilibus aequè determinatus manet intellectus ad assensum probabilem conclusionis, ac est determinatus ad assensum evidentem conclusionis postquam præmissis evidentibus assensus est. Ea enim tantum est differentia in discursu probabili, & in evidenti, quod præmissæ probabiles discursus probabilis non cogunt intellectum independentem à voluntate ad illarum assensum, ac proinde potest voluntas intellectui imperare, ne illis præstet assensum, quo non præstito ad assensum conclusionis non perveniet; præmissæ verò evidentes independentem ab imperio voluntatis intellectum ad ipsarum determinat assensum, & ita si semel proponantur, intellectus non poterit illis non assentiri. Insuper differunt ex eo quod conclusio deducta ex præmissis probabilibus probabilis est, & illa quæ inferitur ex evidentibus est evidens. Conveniunt autem in hoc quod semel præstito assensu præmissarum probabilium, aut evidentium libero, vel necessario intellectu esse determinatum independentem ab imperio voluntatis ad assentiendum conclusioni probabili vel evidenti iuxta principiorum naturam.

6 Alij respondent posse intellectum distrahi ad alia obiecta, & ex defectu attentionis non elicere conclusionem propter motuum propositum præmissarum, sed propter veritatem, quam in se habet conclusio capacem terminandi per se ipsam assensum conclusionis. Admittit hic dicendi modus per se loquendo assensum conclusionis attingere præmissarum obiectum, & non nisi per accidens ex animi distractione oppositum contingere. Videamus an res ita se habere possit. Posse ex distractione animi propositis præmissis non elici conclusionis assensum expe-

rientia compertum est, tantum est difficultas an possit elici, & non ex motuo per præmissas propositas, hoc est, an ex suppositione, quod eliciatur, debeat ferri in præmissarum obiectum. Consequens inferendum posse secundum se independentem ab obiecto præmissarum virtutem habere terminandi assensum non ego negabo, sæpe enim inferimus illa, quæ sine illatione in se ipsis possemus cognoscere. Difficultas est an intellectus possit simul distrahi, ita ut ratione distractionis non eliciat assensum conclusionis ex motuo, quod præmissæ proponunt, & habere sufficientem attentionem ad eliciendum conclusionis assensum propter veritatem quam in se includit consequens: Sed demus de facto ita contingere, tunc dicam assensum illum consequentis non esse conclusionem, neque produci dependentem à præmissis, neque has aliquo modo in illum influere, quia præmissæ tantum influunt in conclusionem proponendo motuum, in quod tanquam in formale obiectum feratur conclusio, quod probabit ratio quam pro hac conclusione iam expendo.

7 Secunda conclusionis ratio esto: Aliqua debet assignari ratio, propter quam ex tribus assensibus, qui in discursu reperiuntur, duobus habeant rationem præmissarum, & alius rationem conclusionis. Sed non potest esse alia, nisi quia assensus conclusionis fertur in obiectum præmissarum, tanquam in formale motuum, & assensus præmissarum nullo modo attingit conclusionis obiectum: ergo assensus conclusionis fertur in obiectum præmissarum. Minorem probò: vnius assensus non dependet ab alio in genere causæ efficientis, ut fert communis sententia, quia nullus actus vitalis intentionalis physice in alium influit, sed tantum directivè, sicuti concurrat actus Logice ad sciendi instrumenta consocienda ut dixi Contr. 2. Punct. 6. & cognitio ad volitionem ut dicam Controu. 8. de Anima Punct. 2. & intentio ad electionem quando realiter ab illa distinguitur ut tradam Controu. 11. de Anima Punct. 6. ergo non potest ex alio capite à præmissis dependere conclusio, nisi quia hæc fertur in illarum obiectum tanquam in formale motuum.

8 Dices assensum præmissarum esse illuminationem ad assensum conclusionis, & conclusionis assensum intellectum non illuminari ad assentiendum præmissis. Sed inquirò, cur assensus ille, quem tu conclusionis vocas non sit illuminatio ad alterum illorum, quos tu præmissas appellas. Si dicas quia obiectum conclusionis pendet ab obiecto præmissarum, & præmissarum obiectum non dependet à conclusionis obiecto: Exempli gratia, cum ego dico, sol est: ergo dies est, iudicium de existentia solis est illuminatio ad iudicium de existentia diei, quia existentia diei dependet ab existentia solis, & iudicium de existentia diei non est illuminatio ad iudicium de existentia solis, quia hæc existentia ab illa non dependet.

9 Contra hoc est, quia quando ego arguo à posteriori *Dies est: ergo est sol*, iudicium de existentia diei se habet per modum præmissæ & illuminantis, & iudicium de existentia solis per modum conclusionis, & illuminati, seu obiecti ad quod intellectus illuminatur: ergo illuminatio non consistit in dependentia obiectorum inter se, quia hæc sunt indifferentia ut inter se habeant munus illuminati, aut illuminantis. Denique in omnibus reatiis aequè arguitur ex hoc extremo ad illud, & ex illo ad istud: v.g. aequè conclusionem infero si dicam, *est Pater: ergo est Filius; est Filius, ergo est Pater*. Rursus in syllogismo expository, aequè potest inferri obiectum conclusionis ex obiecto præmissarum, ac obiectum præmissarum ex obiecto conclusionis, possum enim arguere: *Petrus est primogenitus Joannis: hic homo est Petrus: ergo hic homo est primogenitus Joannis*; eodemque modo possem inferre *Petrus est primogenitus Joannis: hic homo est Petrus: ergo hic homo est primogenitus Joannis*.

10 Respondent alij recentiores ex assensibus qui mutuò se possunt inferre illum dici conclusionem, & actu illarum qui deficiente alio deficeret, & illum se tenere ex parte præmissarum, & esse illuminationem ad alterum, qui nõ deficeret altero deficiente. Hunc influendi modum assignat P. Ripalda in actu imperante respectu imperati, quæ ego refero, & per otii reflexo, efficacissimè ni fallor, Contr. 3. de anima Punct. 4. & 4. & vide si placeat quæ contra hunc influxum in obiecto conditionato constitutum, vel per obiectum conditionatū explicatū loco citato latè expendo, quæ omnia in hac materia eodem

eodem prout modo procedunt. Mitto alias rationes, quibus hæc conclusio solet probari, quia hæc, quam modò expendi, omnium est efficacissima, & rem totam euincere mihi persuadeo.

11 Obiicies primò. Obiectum conclusionis habet ex se independentem ab obiecto præmissarum sufficientem virtutem ad terminandum actum intellectus: ergo necessarium non est, quod obiectum præmissarum attingatur per assensum conclusionis. Respondeo obiectum conclusionis habere ex se sufficientem virtutem ad terminandum actum intellectus purè iudicium, sicuti est actus quilibet præmissarum, non verò ad terminandum actum discursuum, seu conclusionis, qui in re sit conclusio, & à præmissis dependeat. Adde quod etiam si virtutem haberet ex se ad terminandum talem actum, eo ipso quod præmissarum obiectum esset applicatum non illum terminaret sine præmissarum obiecto, quod etiam virtutem haberet ad terminandum actum conclusionis tanquam formale motuum, quia quando iunguntur duæ causæ necessariae, quarum quælibet ex se potest effectum producere, effectus non ab altera tantum, sed ab utraque indissolubiler procedit attemperato utriusque causæ concursu.

12 Obiicies secundò. In conclusione non repetuntur præmissæ: ergo actus conclusionis non terminatur ad illas. Antecedens probatur ex eo, quod si præmissæ repeterentur, cum dicimus *Omnis homo est animal: Petrus est homo: ergo Petrus est animal*, totum hoc obiectum importaret conclusio *Petrus est animal*, ex eo quod omnis homo est animal, & Petrus est homo. Respondeo in opinione illorum, qui asserunt non inferri necessariò ex vi actus attingi ut quod obiectum, quod attingitur ex vi actus attingi ut quod debet attingi, posse concedi primum antecedens, & negari consequentiam, quia ad hoc ut præmissæ repeterentur in conclusione deberent attingi ut quod, sicuti in præmissis attinguntur, cum verò tantum attingantur, ut quod, reperti dici non poterunt. In sententia, quæ asserit obiectum præmissarum debere attingi ut quod assensu conclusionis, eo præcisè, quod attingatur ut quod, inconueniens non erit asserere præmissas reperti in conclusione, & hanc includere totum illud obiectum, quod intendit obiectio. Quod si vocalis conclusio illud non exprimat, ideo est, quia particula *ergo* substituitur loco illius, quod non exprimitur.

13 Instabis: si obiectum præmissarum reperitur in conclusione, & ex vi huius interius nunciatur totum id, quod præmissæ repræsentant, rectè poterit stare conclusio sine præmissis, & hæc superflue ponentur iterum in conclusione repetendæ. Respondeo præmissas prærequiri ut applicent obiectum formale motuum ad assentiendum obiecto conclusionis, cui ex illo motu non posset intellectus assentiri, si motuum non præcessisset applicatum. Replicabis: intellectus assentitur præmissarum obiecto, & elicit formales præmissas absque eo quod per alias obiectum formale motuum supponatur applicatum: ergo similiter poterit assentiri obiecto conclusionis propter obiectum illud ad quod terminantur præmissæ, absque eo quod ex vi harum supponatur applicatum tale obiectum. Confirmatur: electio potest fieri in medium propter finem ex vi actus, quo ametur medium, & primò ametur finis, absque eo quod supponatur amatus per intentionem ab electione distinctam, ut probabo Controv. 10. de anima. Punct. 3. ergo conclusio poterit ferri in suum obiectum, & in aliud obiectum formale motuum, quod dicitur præmissarum obiectum, absque eo quod hoc antecederet supponatur applicatum per præmissas, & absque eo quod aliqua præmissa præcesserit. Respondeo intellectum posse assentiri obiecto præmissarum propter ipsum absque alio præexistente iudicio, ex vi cuius applicetur tale motuum, non verò posse assentire obiecto conclusionis propter præmissarum obiectum absque eo, quod præcesserint præmissæ ex vi quarum applicetur tale obiectum, quia facilius est assentire præmissarum propter se ipsum, quam assentire obiecto conclusionis propter præmissarum obiectum, & ita facilius actus non supponit applicationem obiecti motui factam per iudicium, quam supponit actus alius difficilius. Ad confirmationem respondeo electionem identi-

ficatam cum intentione, ex vi cuius medium, & finis primo efficaciter amantur, supponere iudicium, ex vi cuius applicatur utrumque obiectum, cognitionem verò ex vi cuius attingeretur obiectum conclusionis propter obiectum præmissarum, absque eo quod hæc præcesserint, non posse in illo casu supponere suum obiectum formale motuum applicatum per iudicium, sicuti illud supponit electio identificata cum intentione. Ob quam rationem disparitatis potest dari electionis actus, ex vi cuius primò ametur finis, & non potest dari actus conclusionis ex vi cuius primo assentitur præmissarum obiecto.

14 Obiicies tertio: Si conclusio attingeret obiectum præmissarum, non posset ex falso sequi verum, quod est falsum, est enim dogma Summulisticum, ex vero semper sequi verum, & ex falso aliquando sequi verum, aliquando falsum. Antecedens probatur: quoriscumque præmissæ falsæ sint, illarumque obiectum non existat assensus conclusionis attingens præmissarum obiectum attinget obiectum non existens: ergo erit falsus: ergo nunquam ex falsis præmissis sequitur verus conclusio assensus. Concedit Ariaga hanc ultimam consequentiam, & asserit dogma illud Summulisticum intelligendum esse tantum de conclusione vocali, per quam non attingitur præmissarum obiectum. Non omnino acquiesco, quia conclusio vocalis substituitur loco mentalis, seu intentionalis, & respondet conceptui interno, in quo formalis conclusio consistit tanquam illius vicaria: ergo respicit idem obiectum: ergo si conclusio mentalis falsa est, falsa erit vocalis conclusio. Respondeo posse dici ex falso verum inferri, quia id, quod inferitur per legitimam consequentiam à parte rei existit sicuti inferitur, licet enim quando præmissæ falsæ sunt, sit falsus conclusio assensus, non ideo falsus redditur, quia non existat obiectum in quod inferitur, hoc enim ex se non falsificaret conclusionem: si hæc non falsa redderetur ratione obiecti præmissarum. Adde iuxta illos, qui asserant assensum conclusionis attingere obiectum præmissarum ut obiectum tantum formale quod, & non ut obiectum quod, assensum conclusionis ex præmissis falsis deductum absolute esse verum, quia veritas tantum desumitur ex conformatione actus cum obiecto quod & non cum obiecto quo.

15 Obiicies quartò: assensus conclusionis attingit obiectum præmissarum: ergo species quam relinquit hic actus est sui ipsius ut attingentis obiecta præmissarum: ergo quoriscumque recorder actus discursus, recorder illius ut attingentis obiecta præmissarum: ergo recorder etiam præmissarum, quod experientia monstrat esse falsum, quia comparatà notitiā alicuius obiecti per discursum pendente à præmissis, sæpe recorder illius nulla præmissarum mentione facta. Huic argumento tenemur omnes respondere, quia actus, quo ego amo medium propter finem: v. g. actus, quo volo deambulationem propter sanitatem, attingit, vel saltem potest attingere deambulationem, & sanitatem, & actus quo ego volo dare eleemosynam propter Deum, attingit ipsum Deum, & tamen sæpe recorder me voluisse deambulare, & me voluisse dare eleemosynam, quin recorder voluisse deambulare propter sanitatem, & voluisse dare eleemosynam propter Deum, & vniuersaliter sæpe recorder me voluisse hoc vel illud facere, & non recorder motuorum, propter quæ talia volui facere, etsi actus, quorum recorder per se ipsos motiua respexerint: ergo eodem modo possum recorderi assensus, quin recorder obiecti præmissarum quod fuit intrinsecum formale motuum talis actus. Ad argumentum respondeo negando consequentiam, quia non semper species propriæ repræsentant expressè omnem rationem intrinsecam sui obiecti, sed aliquando valde confusè propter earum imperfectionem, vel nimiam remissionem, vel prauam subiecti dispositionem, sicuti species coloris à longè visi sæpe non repræsentant expressè rationem individualement neque specificam, cum ex vi talis visionis non possit intellectus discernere an visus color sit viriditas, vel rubedo. Hæc confusio, seu indistinctio obiectorum per præcisionem ex parte actus debet intelligi, non per obiecti præcisionem, quam adhuc in abstractiua intellectione non admitto.

PUNCTUM IV.

An assensus præmissarum necessitet ad assensum conclusionis.

Dvplex est necessitas; quædam quoad ^{speci-}ficacionem, alia quoad exercitium. Necessitas quoad specificacionem illa est, ex vi cuius principium eo ipso quod operetur, hanc speciem actus debet operari, & nullo modo potest oppositum efficere, licet hic & nunc ex vi huius necessitatis possit neutram producere, omnemque actionem cohibere. Necessitas quoad exercitium illa est, ex vi cuius principium hic & nunc prædeterminatum est ad effectum producendum.

Posto præmissarum assensum intellectum esse determinatum circa cõclusionis obiectum quoad speciem, hoc est, non posse ab illo dissentire, sed eo ipso, quod in illud tendat, debere per assensum ferri in illud docet communis Doctorum sententia cum S. Thoma in 1. dist. 25. q. 1. art. 2. Ratio facilis est: intellectus non potest dissentire obiecto, quod euidenter proponitur ut verum: sed per præmissas obiectum conclusionis proponitur euidenter ut verum: ergo non potest illi dissentire. Maior euidenter est, alias possem ego iudicare me modò non scribere, & non existerem lucem, quam oculis cerno, & alia huiusmodi. Minorem probat: per præmissas proponuntur extremitates conclusionis vnitæ vni tertio: ergo per illas proponitur euidenter connexio extremitatum inter se, est enim euidenter esse inter se connexa, seu identificata illa, quæ sunt vni tertio identificata: ergo proponitur talis identitas vt euidenter vera, ergo non potest ab illa dissentire intellectus: ergo tali propositione facta per præmissas intellectus manet determinatus quoad specificacionem. Deinde in præmissis includitur obiectum conclusionis, est formaliter non sit expressum: ergo qui aduerit concessisse præmissas non poterit à conclusionis obiecto dissentire.

Assensum insuper per se loquendo intellectum ex vi præmissarum non solum prædeterminatum esse quoad speciem, sed etiam quoad exercitium, ita vt hic & nunc teneatur assensum conclusionis elicere eo ipso, quod præmissarum admisit assensum. Ita D. Thomas supra, Caietanus, Scotus, Durand. & P. Fonseca apud Conimbricenses qui eandem sententiam defendunt lib. Prior. resol. cap. 1. q. 4. art. 4. Hurtad. disp. 7. de Anima sect. 4. Arriaga disput. 15. Logica sect. 8. Sit ratio: intellectus est potentia necessaria, quæ positis omnibus requisitis ad operandum non potest non operari. Sed eo ipso quod datur præmissarum assensus, intellectus habet omnia principia requisita ad eliciendum conclusionis assensum, cum ex vi præmissarum proponatur sufficiens motiuum ad eliciendum hunc assensum: ergo intellectus illum necessariò eliciet, si per accidens non impediatur. Dices vnum ex requisitis ad operandum esse voluntatis imperium, sine quo intellectus non est simpliciter, absolute, & adequatè potens elicere assensum conclusionis: Sed contrà, quia ad assensum euidentem, seu obiecti vt veri euidenter propositi imperium hoc necessarium non est, euidentia enim obiecti rapit intellectum ad præbendum assensum independentè ab omni imperio voluntatis. Neque ad assensum probabilem conclusionis, seu deductum ex præmissis probabilibus requiritur hoc voluntatis imperium, quia æquè euidenter inferitur assensus probabilis ex præmissis probabilibus, ac euidenter ex euidentibus, & semel supposità identitate extremitatum vni tertio per assensum probabilem, euidenter est eadem probabilitate verum esse extremitates inter se identificari. Quapropter imperium voluntatis deferuire potest, vt obiecto probabili præmissarum assensus præbeatur, hoc tamen semel præstito necessarium non est, vt eliciatur conclusionis assensus, quia ex suppositione quod indentificentur extremitates vni tertio, euidenter est inter se identificari, cum autem per præmissas probabiles supponatur vt verum præmissas identificari vni tertio, euidenter sequitur identificari inter se. Dices obiectum conclusionis euidenter inferri, seu illationem esse euidentem, obiectum tamen illatum euidenter non esse, quia hoc non potest habere euidentiam, quæ in præmissis non est, & ita non posse intellectum rapere, vt illi assensum præbeant. Fateor obiectum euidenter illatum in syllogismo probabili euidenter non esse, & ita assertio

Franc. de Ouedo, Philosoph. Tom. I.

obiectum per se ipsum non posse cogere intellectum ad assensum circa illud eliciendum, sed ratione præmissarum ex quibus euidenter inferitur, & ratione connexionis quæ apparet inter obiectum conclusionis, & præmissarum, idem enim quod obiectum in se euidenter per se ipsum præstaret, præstat obiectum probabile euidenter connexum cum obiecto præmissarum probabilem, ratione harum, cum hæ supponuntur, hoc est, cum intellectus assensum præbuit præmissarum obiecto.

Dixi intellectum per se loquendo esse prædeterminatum ad assensum conclusionis, quia per accidens potest aliquando emissio præmissarum assensu conclusioni non assentiri, si nimis intentus sit aliis obiectis, quibus detrahatur ab obiecto conclusionis, & remoueat ab assensu circa illud eliciendo. Item si ex alio capite non attendat ad connexionem, quam habet vtrique extremitas cum eodem medio, sed quasi disparatè eliciat has propositiones *Omnis homo est animal: Petrus est homo: non consideratà identitate subiecti maioris cum prædicato minoris, neque inspectà prædicatione duarum extremitatum de eodem medio, seu vno tertio, in quod vtrique confluit per identitatem.* Ratio huius exceptionis defumitur ex fundamento conclusionis, quia vnum ex requisitis ad assensum conclusionis est intellectum non esse impeditum nimia aliorum obiectorum attentione, & inspectam habuisse identitatem extremitatum cum medio: ergo dum intellectus hanc identitatem non inspicit, illave distractione aliorum obiectorum attentio impeditur, non habet omnia requisita ad assensum conclusionis eliciendum, illumque non eliciet.

Dices intellectum saltem requirere ad eliciendum assensum conclusionis, affectu voluntatis non prohiberi productionem talis assensus, ac proinde posse voluntatem per actum, quo prohibeat elicientiam talis assensus intellectum coercere ne illam exerceat, licet intellectus non indigeat positio imperio voluntatis ad talem assensum præstandum. Eundem dicendi modum expendam & reiciam Controu. 10. Physic. Punct. 1. num. 7. vbi impugnabo nonnullos asserentes posse aliquem effectum existere dependenter a voluntate diuina, etiam si physicè non produceretur à Deo, ex eo præcisè quod indigeret diuina permissione ad existendum, ita vt ex eo quod Deus diceret, nolo hunc effectum existere, deficeret talis effectus, etiam si positiuè à Deo non dependeret. In præsentia autem sufficiat dicere sine fundamento fingi necessitatem non prohibitionis voluntatis, ad hoc vt intellectus efficiat actus, quos sine positio voluntatis requisitis ad operandum non potest non operari. Sed eo ipso quod datur præmissarum assensus, intellectus habet omnia principia requisita ad eliciendum conclusionis assensum, cum ex vi præmissarum proponatur sufficiens motiuum ad eliciendum hunc assensum: ergo intellectus illum necessariò eliciet, si per accidens non impediatur. Dices vnum ex requisitis ad operandum esse voluntatis imperium, sine quo intellectus non est simpliciter, absolute, & adequatè potens elicere assensum conclusionis: Sed contrà, quia ad assensum euidentem, seu obiecti vt veri euidenter propositi imperium hoc necessarium non est, euidentia enim obiecti rapit intellectum ad præbendum assensum independentè ab omni imperio voluntatis. Neque ad assensum probabilem conclusionis, seu deductum ex præmissis probabilibus requiritur hoc voluntatis imperium, quia æquè euidenter inferitur assensus probabilis ex præmissis probabilibus, ac euidenter ex euidentibus, & semel supposità identitate extremitatum vni tertio per assensum probabilem, euidenter est eadem probabilitate verum esse extremitates inter se identificari. Quapropter imperium voluntatis deferuire potest, vt obiecto probabili præmissarum assensus præbeatur, hoc tamen semel præstito necessarium non est, vt eliciatur conclusionis assensus, quia ex suppositione quod indentificentur extremitates vni tertio, euidenter est inter se identificari, cum autem per præmissas probabiles supponatur vt verum præmissas identificari vni tertio, euidenter sequitur identificari inter se. Dices obiectum conclusionis euidenter inferri, seu illationem esse euidentem, obiectum tamen illatum euidenter non esse, quia hoc non potest habere euidentiam, quæ in præmissis non est, & ita non posse intellectum rapere, vt illi assensum præbeant. Fateor obiectum euidenter illatum in syllogismo probabili euidenter non esse, & ita assertio

Obicit Rubius lib. 1. de Prior. resol. quæst. 8 vt probet intellectum non determinari quoad exercitium ad assensum conclusionis per assensum præmissarum. Intellectus obedit imperio voluntatis: ergo voluntas poterit illum cohibere, etiam supposito præmissarum assensu ne conclusioni assentiat. Respondeo intellectum obedire voluntati in his actibus, quorum obiecta non apparent euidenter vera, obiectum autem conclusionis ex suppositione præmissarum representatur euidenter verum, & euidenter connexum cum obiecto præmissarum, quod per formales præmissas verum esse supponitur.

Obicit secundo: Habitus non dantur ad actus, qui non subdantur imperio voluntatis: ergo si assensus conclusionis non subderetur imperio voluntatis, non daretur habitus ad illum eliciendum: ergo non daretur habitus distinctus à principiorum habitu. Respondeo iuxta veriore sententiam, quam probabo Controu. 13. de anima Punct. 2. nullum dari habitum ad actus intellectus distinctum ab speciebus, quæ etiam actibus necessariis possunt deferuire. Quod si volueris neque species impressas concurrere ad conclusionis assensum, absque vlla formidine consequentiam concede, nihil enim absurdi in consequenti reperies.

Obicit tertio: Nullum est bonum creatum, à quo necessitetur voluntas: ergo neque verum à quo necessitetur intellectus. Concedo antecedens, nego consequentiam, & disparitatem reddo. Voluntas est potentia libera, & ita potest suum affectum cohibere circa obiectum ad quod consequendum habet omnia requisita: intellectus autem est

L potentia

potentia necessaria, & ita si semel instruat omnibus prærequisitis ad operandum non potest non operari. Secundò voluntas ex suppositione intentionis necessitatur ad electionem mediæ creati: ergo pari ratione intellectus præmissarum potest necessitari ad assensum conclusionis. En ratio paritatis à voluntate desumpta respectu intellectus nostram conclusionem non solum non impugnatur, verum etiam propugnat. Tertiò quia illud, quod apparet evidenter verum, vel in se, vel ex suppositione præmissarum, non potest ex harum suppositione sub vlla ratione falsum apparere, & ita intellectus non potest non elicere assensum circa illud, bonum autem creatum semper admixtum habet aliquam rationem mali quæ possit intellectum retrahere ab illius amore. Deum cum iuxta communem sententiam vna veritas non sit maior aliâ, quodcumque obiectum verum, etiam creatum intra lineam creati est summum verum, hoc est non potest esse aliud obiectum creatum verius illo, nulum autem bonum creatum, adhuc intra lineam creati est summum bonum, quia quocumque bono creato assignato potest aliud bonum creatum assignari quod sit magis bonum.

Obiiciunt alij recentes: Suppositis præmissis voluntas potest imperare conclusionem directam, aut indirectam: ergo conclusio non elicitur independentem ab imperio voluntatis. Antecedens probant ex eo quod his positis præmissis, *Omnis homo est animal, Petrus est homo*, potest quis pro sua voluntate directè concludere: *ergo Petrus est animal*, vel indirectè: *ergo aliquod animal est Petrus*, quod experientia compertum esse affirmant. Caterum experientia suadet liberum esse conclusionem vocalem directam vel indirectam proferre, hanc autem libertatem in actu interno, seu in conclusione mentali nemo expertus est: Imò si hoc volueris experiri utramque conclusionem directam, & indirectam necessariò elicies. Respondeo ergo cum Hurtado supra §. 38. utramque conclusionem eliciendam esse ab intellectu, si ad utramque attendat, & intellectus virtutem habeat utramque simul eliciendi, quia non carere mihi persuadeo. Quod si utraque simul obiiceretur, & non posset simul ab intellectu elici, tunc daretur optio voluntati, ut quam maluerit, eliceret. Ut plurimum autem conclusio directa eliceretur, quia hæc clarius apparet intellectui, faciliusque agnoscitur.

PUNCTUM V.

Quo modo tempore, & natura præmissæ conclusionem præcedant.

Circa coexistentiam assensuum præmissarum, & conclusionis suborta fuit apud aliquos dubitatio ex D. Thom. 1. part. quæst. 14. art. 3. ubi ait, ideo Deum non discurre, quia non cognoscit vnum post aliud: ergo ad discursum requiritur cognitionum successio: ergo coexistere nequeunt cognitio præmissarum & conclusionis. Respondeo Angelicum Doctorem tantum docuisse potentiam discursuam posse habere actuum successione, ex quo principio negat Deo potentiam discurrendi, non verò ex eo quod ad discursum requiratur actuum successio. Deinde etiam si in discursu exposceret D. Thomas actuale successionem actuum, hæc constituenda esset in eo, quod prius tempore eliceretur assensus præmissarum, quam conclusionis assensus, etiam si dum hic eliciebatur alter perseveraret, & uterque coexistere dum erat conclusionis assensus. Adducitur etiâ D. Thomas quæst. 58. art. 2. & quæst. 85. art. 4. ubi asserit non posse simul cognosci, quæ per plures species representantur: Sed obiectum præmissarum, & conclusionis cognoscuntur per plures species: ergo non possunt simul cognosci. Respondet Caietanus quæst. 85. nomine plurium specierum intelligendas esse species non subordinatas, species autem præmissarum, & conclusiones subordinari, & ita coexistere posse assensum præmissarum, & conclusiones. Melius intelligo interpretari D. Thomam si dicatur ipsum negare cognosci eadem cognitione, quæ per plures species cognoscuntur, difficile enim in alium sensum poterit illius doctrinâ defendi, experientia enim notum est, simul cognosci plura, in quibus nulla specierum subordi-

natio reperitur. Adducitur etiam Philosophus 2. Topic. cap. 3. ubi ait: *Contingit autem sive plura, cogitare vnum*: ergo ex mente Aristotelis non potest dari simul in intellectu duplex actualis cognitio. Respondeo Aristotelem tantum prædictis verbis significare plura posse habitualiter sciri, quam actualiter cognosci, non verò docuisse non posse simul cognosci plura. Item ergo assensum præmissarum & conclusionem posse coexistere, de quo nulla potest esse controuersia. Neque negari potest alterâ præmissam posse præcedere conclusionem, quia cum vna non inferat aliam, & per se sola non sufficiat conclusionem inducere, poterit absque alia præmissa, & absque vtraque subsistere. Utramque præmissam non posse per se loquendo conclusionem præcedere, mihi persuadeo, quia vtraque præmissa determinat intellectum ad assensum conclusionis, ut probavi Punct. præcedenti: ergo illum determinabit in primo instanti, in quo simul vtraque existat. Si enim in primo instanti non determinaret intellectum, neque illum determinaret in sequentibus, cum in omnibus eadem sit ratio. Poterit autem ex accidenti v. g. ex distractione animi vtraque præmissa esse in aliqua mensura temporis, in qua non sit conclusio, quæ ablato distractionis impedimento incipiet tempore posteriori præmissis.

Difficilius est, an conclusionis assensus poterit existere sine præmissarum assensu, vel quia elicitur postquam iam præmissæ transierint, vel quia elicitur præmissis existentibus, & postea deficientibus conservatur. Secundam sententiam, quam sum amplexus asserentem assensum conclusionis ferri in obiectum præmissarum, prius propositum per formales præmissas, non potest assensum conclusionis produci, neque conservari præmissis non existentibus, quia supponit obiectum formale applicatum per præmissas, quæ applicatione deficiente deficit conclusio actus, sicuti deficit actus voluntatis cognitione non existente. Censeo tamen supernaturaliter posse produci, & conservari conclusionis assensum sine præmissis. Moueor quia secundum hanc sententiam assensus conclusionis tantum dependet à præmissis formalibus tanquam à conditione applicante motuum, seu formale obiectum, eâ ratione, quia dependet volitio à cognitione: Sed hoc conditionis genus potest suppleri à Deo, & potest supernaturaliter dari volitio sine cognitione: ergo potest dari supernaturaliter assensus præmissarum sine conclusionis assensu. Tota difficultas huius rei in minori consistit, quam probabo Controu. 7. de anima, Punct. 3.

In sententia quæ asserit assensum conclusionis non attingere præmissarum obiectum, neque efficienter à præmissis formalibus pendere facile defenditur posse assensum conclusionis primò produci sine præmissis, & cum his productum sine eisdem postea conservari, quia intellectus, qui elicit hunc assensum propter veritatem formalem, quam in se habet consequens determinatur præmissarum assensu, poterit sine hac determinatione illum elicere, & conservare, sicuti voluntas, quæ elicit actum imperatum propter motuum intrinsicum proprium talis actus determinata actu imperante, poterit eandem elicere absque imperio, & iam hunc elicatum postea sine illo imperio conservare. Neque necesse est loco præmissarum influentium in conclusionem aliam substitui causam, si ipsæ deficient, quia cum causa physice non influit, neque per se ad effectum requiritur, necesse non est ipsâ deficiente aliam substitui, ut conservetur effectus, qui ab illa dependebat, ut videre est in actu imperato respectu imperantis.

Nota tamen tunc solum assensum consequentis dici conclusionem formalem, & illius obiectum consequens dici, quando actu dependet à præmissis, quia secundum hanc sententiam extrinsecum est assensui esse conclusionem, sicuti illi extrinsecum est ab his præmissis dependere, & ita assensus iste, *Petrus est animal*, conclusio dicitur quando ab his præmissis procedat, *Omnis homo est animal; Petrus est homo*. Idem verò si ab his non dependeat sicuti de facto potest non dependere, non dicitur conclusio, quia conclusio formaliter in ratione talis constituitur per hanc dependentiam extrinsecam actui, qui denominatur conclusio. Ex hoc inferes conclusionem formaliter ut conclusionem adhuc in hac sententia non posse existere sine præmissis, licet sine ipsis possit existere actus, qui accidentaliter, & extrinsecè conclusio denominatur.

In sententia quæ assertit præmissas efficienter influere in conclusionem: conclusio non poterit sine illis subsistere, quia assensus conclusionis involuit actionem, ex vi cuius producit, quæ per se ipsam est connexa essentialiter cum principio, à quo procedit, & adhuc supernaturaliter non potest ab illo separari.

Præmissas non concurrere effectivè ad assensum conclusionis, sed tantum directivè dixi Punct. 3. num. 6. ubi tetigi huius conclusionis fundamenta, quæ aliis locis ibi citatis latius expendo. Quomodo autem præmissæ assensum conclusionis dirigant explicui eodem Punct. 3. ubi dixi præmissas influere in conclusionem proponendo formale obiectum propter quod intellectus consequenti assentit, & elicit conclusionis assensum.

Contra prædictam conclusionem obijciunt nonnulli, ut probent præmissas efficienter in conclusionem influere. Id præstant præmissæ respectu conclusionis, quod species impressæ respectu præmissarum. Sed species impressæ concurrunt effectivè: ergo præmissæ eodem modo concurrunt. Confirmatur: si præmissæ non præcederent conclusionem necessarius esset specierum influxus ad illam eliciendam: ergo præmissæ suppleant defectum specierum. Sed species concurrerent activè: ergo præmissæ debent activè concurrere. Ob hanc rationem asserunt nonnulli assensum conclusionis non solum dependere à præmissis, sed etiam à speciebus impressis activè concurrentibus, quia intellectus indiget alio principio activo ad suos actus producendos, & cum præmissæ tale non sint, etiam illis positis species impressæ necessariae sunt. Respondent alij intellectum duo habere genera actuum, unum eorum ad quos exposcit principium actuum, quia ex se non habet sufficientem virtutem ad illos producendos, & huiusmodi esse præmissarum assensum ad quem species effectivè concurrunt, aliud eorum ad quos tantum indiget aliâ cognitione applicante motuum formale ipsum, ad quos producendos virtutem habet adequatam, & huiusmodi esse conclusionis actum, quem sine principio activo adequatè potest intellectus producere. Hac ratione præmissæ non subrogantur loco principij activi distincti ab intellectu, quod necessarium non est ad conclusionem producendam, sed in alio genere concurrunt ad conclusionem producendam, quæ non indiget principio ab intellectu distincto, sed tantum conditione applicante motuum formale, ex vi cuius intellectus dicitur illuminatus ad conclusionem eliciendam. Nec refert conclusionem nobiliorem esse præmissis, quia non præcisè ex eo quod effectus perfectior sit plura principia activa requirit, sed ex modo quo producit, volitio enim perfectior est specie impressa producta à phantasmate in intellectu, quam communis sententia admittit, & volitio supponit tantum animam ut principium actuum, & species impressa animam & phantasma. Adde in multorum sententia iudicium non dependere activè à speciebus impressis, sed tantum ab apprehensione tanquam à conditione, ex vi cuius obiectum proponitur, sed apprehensionem tantum à speciebus impressis produci. Ex quo duo inferes primum præmissas formales, quæ sunt actus iudicij non dependere efficienter ab speciebus impressis. Secundum, apprehensiones, quæ sunt actus imperfectiores iudicij dependere ab anima, à qua in genere efficienter adquatè iudicia dependent, & insuper dependere ab speciebus impressis, à quibus iudicia non dependent, quia eliciuntur non prævi applicatione motui, sicut eliciuntur iudicia, quorum obiectum per simplices apprehensiones intellectui applicantur prius naturâ, quam eliciantur iudicia. Concludo quamcumque ex supradictis solutionibus probabiliter defendi posse.

PUNCTUM VI.

De præcognitis ante totum syllogismum, & in ipso progressu syllogismi ante conclusionem.

Difficultatē hanc multi specialiter in demonstratione disputant, nescio quâ ratione cum communis sit in syllogismo probabilis & demonstrativus. Omnis demonstratio tribus terminis constat, subiecto de quo demonstratur, prædicato, quod demonstratur, & medio, per quod fit demonstratio. Ex his terminis inter se connexis

Franc. de Guideo, Philosoph. Tom. I.

principia resultant, ex quibus inferitur conclusio. Circa quamlibet rem duo possunt cognosci, nomen, & res. Deinde cognitio rei duplex esse potest. Una quoad esse rei, quâ cognoscitur hanc existere, vel esse possibilem, & cognitio rei quoad *quid est*, quâ saltem confusè cognoscitur quidditas rei in ordine ad aliquas proprietates, vel connotata extrinseca. His positis:

Dico primò: Ad inferendum per discursum aliquid de re, non sufficit cognitio nominis alicuius, aut omnium terminorum, quia si ego ignorem quid nomen significet, nihil potero prædicare de illius significato, de quo agitur, quia nomina, cuius significationem ignoro perinde se habent respectu mei in ordine ad rem significatam, ac se habent nomina aliarum rerum, & voces significationes expertus. Dixi ad demonstrandum aliquid de re, quia si demonstratio sit tantum de voce, vel de nomine, quæ ego intendam demonstrare vocem hanc *homo* esse aerem dearticulatum, vel esse nomen, quod per casum inflectitur distinctum à verbo, certum est necessariam non esse cognitionem rei significatæ, quia tunc illa demonstratione nomen ipsum est verbum.

Dico secundò: Per se loquendo cognitio nominis non requiritur ad inferendum aliquid de substantia rei, quia Angelus immediatè potest tendere circa res ipsas sine aliquo nomine. Er homo metaphysicè loquendo posset iudicium ferre de rebus ipsis, quas cognoscit in se ipsis seu independentè ab ipsarum nomine, & ex iudicio huiusmodi aliud etiam rei, nomine non interveniente: illarum inducere, in quo nulla apparet repugnantia.

Dico tertio: Ad illationem humanam moraliter necessaria est cognitio nominis, & rarò aut nunquam vincitur difficultas, quæ est in syllogismo faciendo nullo rerum nomine interveniente, quam metaphysicè fieri posse supra dixi. Ratio desumitur ex communi modo concipiendi res, quas semper concipimus per nomina imposita, vel per aliquod signum, quod nos constituimus ad illas significandas in ordine ad nos, quia intellectus noster ob suam imbecillitatem sine his adminiculis vix potest intellectiōnem aliquam elicere, maxime supposita iam nominis impositione, ex cuius præexistente notitiâ naturaliter fertur in nomen concepta re, ad quam significandam impositum esse prænotuit. Quisque enim apud se experietur nunquam concipere hominis substantiam sine hac voce *homo*, neque rem lapidis sine hac voce *lapis*.

Dico quarto: Requiritur cognitio quoad *quid* rei ante ingressum syllogismi. Ratio est, quia implicat me elicere hunc assensum, *homo est animal*, quin aliquo modo prænotuerim, quid sit *homo*, & quid sit *animal*, quia iudicium de identitate duorum extremorum fundatur in cognitione de utriusque cognitione, convenientia enim unius extremi cum alio supponit quidditatem utriusque in qua fundatur: ergo non possum ego cognoscere convenientiam, quin prius saltem confusè præcognoverim quidditatem extremorum inter quæ convenientia versatur.

Dico quinto: Non semper prærequiritur cognitio extremitatum, quoad existentiam, aut possibilitatem illarum. Ratio est, quia aliquando syllogismus abstrahit ab existentia, & possibilitate subiecti, ut in hac demonstratione, *Omnis homo est animal: Omne rationale est homo: ergo omne rationale est animal*: in qua tantum agitur de connexionè prædicatorum inter se, hæc enim propositio, *Omnis homo est animal*, etiam si homo repugnaret, vera esset, sicuti vera est hæc propositio, *Omnis bivoceus dicit formaliter essentiam Hirci, & Cerui*. Secundò, cum demonstramus rem esse possibilem, illiusque possibilitatem in conclusione inferimus, non requiritur ante ipsam conclusionem iudicium de possibilitate rei, hoc enim intendimus acquirere vi præmissarum, & de facto acquirimus in conclusione. Idem dico de demonstratione, qua rei existentia evincitur.

Dico sexto: Quando inquiritur de subiecto seu de illo intenditur ostendi aliquid accedens, præcognosci debet subiecti existentia, quia accedens supponit subiectum, & qui inquit an Petrus sit albus supponit esse Petrum in rerum natura, cui possit albedo contingere. Hoc intellige de accidenti quinto prædicabili, & de passione, quando inquiritur an actu subiectum afficiant. Non verò absolute cum passio inquiritur de subiecto, quia tunc convenientia de qua disputatur non supponit subiecti existentiam, tantum enim inquiritur an essentia ex se connexionem habeat cum accidenti, quod verificari potest essentia

L 2 non

non existente, nullo enim homine existente verum est dicere, *Homo est admiratus*, & nullo igne producto verum est dicere *ignis est calidus* &c. *ut ostenditur*, quia ex vi harum propositionum tantum affirmamus subiecta talis esse naturae, ut ex se petant habere talia accidentia, eo ipso quod existant.

S Dico septimo: Ad assensum conclusionis tantum prærequiritur præmissarum assensus. Hanc conclusionem probavi Controv. 9. Punct. 2. propugnavi per præmissas formales proponi intellectui sufficiens obiectum formale motuum ad assensum conclusioni, quo proposito rapitur ad hunc assensum præstandum, & ex professo impugnavi asserentes prærequiri cognitionem illationis, ex vi cuius inferitur conclusio ex præmissis. Neque ad conclusionem requiritur cognitio principij vniuersalis, quæ sunt eadem vni tertio & cetera, sed sufficit in hac demonstrationis materia in actu exercito cogitatio, eo modo quo dixi Controv. 9. Punct. 2. cogitatio identitatem obiecti conclusionis cum obiecto præmissarum.

CONTROVERSIA X.

De demonstratione.

ARTISTOTELIS LIBRIS DE POSTER. resolution. de demonstratione, cuius naturam hæc Controversia suscipit explicandam.

Pramoneo autem in hac quam plures involui quaestiones de nomine, postquam enim certum est syllogismum certum esse & evidentem, & postquam conclusionis, & præmissarum natura clarè comperta est, & nihil circa hanc, neque circa illius proprietates dubitatur, quaestio vertitur an talis syllogismus dicendus sit demonstratio necne. Cuius dubitandi, & decidendi ratio non ex alio capite desumitur, nisi ex eo quod Aristoteles syllogismum, in quo expressis certis, & evidentibus deducitur conclusio voluit his vel illis conditionibus affici ut demonstratio diceretur. Exempla non pauca occurrunt in huius Controversiae progressu.

PUNCTUM PRIMUM.

Quid sit demonstratio.

INVAS definitiones demonstrationis tradidit Philosophus lib. 1. Post. cap. 2. Altera est quod sit syllogismus faciens scire: altera est quod sit syllogismus ex veris, primis, immediatis, & notioribus, & prioribus, causisque conclusionis. Circa primam definitionem dubitari solet, quomodo intelligenda sit particula illa *faciens scire*: potest enim intelligi efficienter, quia producit habitum scientificum, vel formaliter, quia conclusio demonstrationis formaliter est scientia, & intellectum formaliter scientem constituit. Potest etiam intelligi particula illa *faciens scire*, de præmissis, quia faciunt conclusionem, cuius sunt causa, saltem directiva. Si attenderemus præcisè ad verba definitionis facile esset quemlibet ex his modis defendere; verum tamen tantum secundus est ad Arist. mentem, quam ipse explicuit ibidem his verbis, *scientiam syllogismum dico, secundum quem, eo quod ipsum habemus scimus*. Quibus verbis clarè ostendit scientiam esse effectum formalem demonstrationis. Propriissime etiam in hunc sensum verba definitionis explicantur. Neque hæc definitio potest alij sciendi instrumento convenire, quia etiam cognitio per definitionem Angelum faciat scire, syllogismus non est, per quem Philosophus demonstrationem definiuit. De proprietatibus, quas secunda definitio in demonstratione exposcit, postea dicemus.

2 Definitio demonstrationis frequenter in scholis adducta hæc est: *syllogismus constans præmissis certis, & evidentibus*. Definitio hæc nulli syllogismo non demonstratiuo potest convenire, probabilis enim constat utraque, vel saltem altera præmissa probabilij, falsigrahus verò neque

constat præmissis evidentibus, neque propriè est syllogismus, cum conclusio ex præmissis legitime non inferatur, ob defectum aliquem in præmissis repertum. Quid sit certitudo, accuratè tractabo Controv. 6. de Anima, Punct. 7. ubi de veritate propositionis, cuius natura præcognoscenda est, ut possit certitudinis natura cognosci. De natura evidentie dicam Punct. 2. Ideo syllogismus theologicus cuius conclusio innitur præmissis de fide demonstratiuis non est, ut cum communi sententia docet P. Vazq. Reclamant nonnulli Thomistæ asserentes, syllogismum Theologicum esse demonstratiuum, quia ad demonstrationem non requiritur evidentia, sed tantum certitudo præmissarum in conclusionem derivata. En iam incidimus in quaestionem purè de nomine. Certum est syllogismum legitimum in quo consequens deducitur vi illationis ex principis fidei cognitio certissimum esse, nulloque modo falsitatem posse conclusioni accidere. Certum est etiam conclusionem huius syllogismi non esse evidentem, quia licet illatio evidens sit, consequens ex vi huius non potest habere evidentiam, quam non habent præmissæ, quæ cum sint obscuræ obsecram generant conclusionem. Insuper est certum syllogismum, in quo conclusio deducitur ex præmissis certis, & evidentibus naturæ luminæ cognitio, vndique esse certum & evidentem. Hæc de re, in quibus utrinque syllogismi differentia apertè noscitur. An verò uterque syllogismus sit dicendus demonstratiuus, vel tantum ille, in quo præmissæ non tantum sunt certæ, sed etiam evidentes, quaestio est de nomine, in quo fit communi sententia, quæ cum Aristotele tantum vocat demonstrationem syllogismum certum, & evidentem.

3 Diuidi solet demonstratio, in demonstrationem *propter quid*, & demonstrationem *quia*. Propter quid dicitur illa, in qua effectus demonstratur per causam. Demonstratio *quia* appellatur illa, in qua causa deducitur ex effectu. Ob id demonstratio *propter quid* à priori, hoc est ab illo quod est prius, & demonstratio *quia* à posteriori, hoc est ab illo, quod est posterius dici solet. Contra hanc diuisionem plures solent obijci demonstrationes, in quibus conclusio neque ex causa, neque ex effectu deducitur. Huiusmodi sunt demonstrationes, in quibus inferimus prædicatum animalis ex prædicato hominis, & prædicatum hominis ex animali rationali, & duo esse æqualia inter se, quia sunt æqualia vni tertio. Plures reducantur harum demonstrationum media ad causas, vel effectus, asseruntque animal rationale esse quasi causam formalem hominis, & hominem esse quasi effectum animalis, quia valet consequentia, *est homo: ergo est animal*, & non tenet, *est animal: ergo est homo*. Alij defendunt dari aliam demonstrationem mediam inter demonstrationem *propter quid*, & *quia*. Alij asserunt demonstrationem *propter quid* esse illam, quæ traditur per causas, & demonstrationem *quia* dici quaecumque, quæ per causas non traditur, siue tradatur per effectus, siue per aliud medium cum extremitatibus connexum. Quidquid dixeris facile defendes, est enim res parui momenti, quam tetigi Controv. 1. n. 7. pergo ad alia.

4 Utraque demonstratio diuidi solet in perfectam & imperfectissimam. Perfectissima dici solet illa, in qua demonstratur effectus ex causa immediata, vel causa ex effectu immediato, veluti cum ex rationali admiratiuum inferitur, vel rationale ex admiratiuo, nihil enim mediat inter rationale, & admiratiuum. Demonstratio perfecta appellatur, in qua demonstratur effectus ex causa mediata, veluti risibile ex rationali, vel causa ex mediato effectu veluti rationale ex risibili, mediat enim admiratiuum inter utrumque extremum. Frequentius tamen tantum perfectissima demonstratio dicitur illa, ex vi cuius prima passio per essentiam de subiecto adequato demonstratur.

5 Dubitari solet, an demonstratio per causam inadequatam sit vera demonstratio, an verò requiratur demonstrationem fieri per causam adequatam. Respondeo sufficere ad veram demonstrationem dari per causam inadequatam, quando cum effectu connexionem habet. Quia ex causa inadequata cum effectu connexa potest certò, & evidenter inferri effectus: ergo potest demonstrari. Quod si oppositum videatur docuisse Aristoteles, intelligendus est de causa inadequata non connexa cum effectu.

6 Dicendum est contra Sotum demonstrationem *propter quid*, & *quia* esse specie distinctas, quia medium est diuersum, & ratio formalis assentiendi conclusioni specie distincta.

Obijciens: